

D. Gerhanli Titij Dogmatica.

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
PECCATO EIVS
QUE DIFFERENTIIS
ATQUE CAUSSIS,

QUAM
AVSPICE DEO OPT. MAXIMO
SUB PRAESIDIO
GERHARDI TITII
S. THEOLOG. D. ET PROF. PV-
BLICI ORDINARI,

Die VII. April.

IN ILLUSTRIS ACADEMIA IULIA

Examinandam proponit.

PETRVS OTTO HEISIVS
Hannoveranus.

HELMESTADI,
Typis HENNINGI MULLERI.

CID 10 C LII.

*Viro Admodum Reverendo, Amplissimo atq;
Clarissimo viro Dno Aebadio Mylio Sup-
intendenti Alstedensi meritissimo
fautori et Patrono suo magno*

peccare, aut
ejusmodi sub-
e norunt, con-
e oportet. Sed
sti, insuper quo-
animam are re-
Nobis certum
ioris quoque,
s scelera com-
ipitur propter
Et potest justifi-
Cum autem in-
sapè cupidi-
n est, si multa
nant, infelici
racipue con-
ositum dedit
test. Nobis
est, incum-
aturis, o-
ium corrip-
nent gradus
vator Marth.
ssu belli, pars
media propo-
iore vindicta.
ino *avrovovis*,
od fratri con-
us, jussi sumus
re, requirit.
tus prostrato,
illatum, & re-
LVII, 6, 7, 8, II.
on ca-

V I R I S

*Admodum Reverendis, Amplissimis, Clarissimis, Spe-
ratissimis & Prudentissimis*

DN. IVSTO GESENIO
SS. THEOLOGIAE DOCT.

Serenissimi Celsissimiq; Principis ac Domini,

DN. GEORGII VVILHELMI

Ducis Brunsvvicensium ac Lüneburgensium &c.

Ecclesiastæ aulico, Ecclesiarum per Provinciam

Calenbergicam Superintendenti Generalissi-
mo & Consistorij Adfessori,

DN. M. LÆVINO DROSE

MEIERO Superintendenti Gronoviano,

in Episcopatu Hildesheimensi.

DN. EBERHARDO AB ANDERTEN

Reipub. Hannoveranæ equitum magistro &

Senatori primario.

DN. VVARNERO DITERICO BLOCK

Civi Reipub. VVolfferbytanæ prudentissimo.

Dnis Patronis, Promotoribus & adfinibus

æternum venerandis.

*Hanc disputationem Theologicam cum voto longioris vitæ
& prosperi successus submitte offert.*

PETRVS OTTO HEISIUS

Hannoveranus.

DE PECCATO EIVSQUE DIFFE-
RENTIIS ATQVE CAUSSIS.

THESIS I.

IRæclarè Romanus sapiens Epist. xxviii;
Initium salutis dicit esse notitiam peccati. Quod
quidem ille de initio salutis civilis, qualis
saltem in hac vitâ utcunque obtineri po-
test pronunciat, nos verò multo rectius de
summa illa & æternâ animæ salute affirma-
verimus, nempe initium quoddam ad eam esse notitiam
peccati. Vndè sanctissimus Servator noster apud Iohan.
ix. 38. *Ad iudicium inquit in hunc mundum veni, ut qui non*
vident, miseriam & defectus suos, me indice ac common-
stratore videant, & qui vident, qui existimant sese suâ spon-
te satis omnia pervidere cæci fiant, reapse experiantur se
in suis nævis talpas hætenus fuisse, quin suæ quoque insa-
niæ relinquuntur. In Apocalypsi verò apud eundem di-
scipulum sibi dilectum cap. iiii, 17, 18. Tu dicis ait, dives
sum, nullius egeo, neq; nosti te esse arumnosum, & miserabilem, &
puuperem, & cæcum & nudum. Consulo tibi — ut collyrio in-
ungas oculos tuos ut videas &c. Quæ omnia eo fine adduci-
mus, ut pateat quanta sit necessitas peccati naturam &
profunditatem rectè cognoscendi. Elegantissimè Apo-
logia Augustanæ Confessionis; Est necessaria cognitio pecca-
ti originalis (& eadem de reliquis ratio) Neq; enim intelligi
potest magnitudo gratiæ Christi, nisi morbis nostris cognitis. Cui
effato vel sola illa historia peccatrici, Luc. vii memora-
ta, fidem luculentissimè conciliabit.

Artic. 2

A 2

II. Si-

II. Sicuti autem hæc manifesta sunt, ita statim aliquis fortassis quærat, quænam sit illa regula & cynosura, ad quam tutò explorare liceat quidnam peccati habeat rationem? *Ἀνομίαν* esse peccatum omne, & ratio docet, & S. Iohannes I Epist. III. 4. confirmat. Quæritur autem de ipso illo *νόμῳ* & adæquato quidem ac sufficiente, ex quo peccatum omne dijudicare in promptu sit? Benè multi sunt qui respondent, regulam hanc, esse ipsam quam vocant legem naturæ. Quæ sententia omninò aliquid veri dicit, non tamen omne, nisi forte æquivocatio lateat sub titulo *legis naturæ*. Etenim lex naturæ vocari cum primis debebat norma juris & recti, homini integro concreata. Quæ sine dubio sufficiebat omni eo quod peccati coràm Deo rationem habet per noscendo. Sed ad eam normam frustra hodiè provocas, cum non amplius illustris illa notitia qua mens protoplastorum coruscabat, in nobis refulgeat. Alij verò & communiter quidem, sumunt legem naturæ pro sensu recti justi & boni, post lapsum in nobis reliquo. Quem sensum æquè inconvenienter fortè legem naturæ vocaveris, ac virgo deflorata titulum virginis occupet. Ei itaq; non licebit tutò semper in dijudicandis peccatis fidere. Certè aliquid peccatum esse quod lex naturæ ut hodiè accipi solet eo loco non reputet, ex cap. VII. ad Roman. est apertissimum. Reliquum erit ut soli verbo Dei revelato hanc quoque prærogativam tribuamus, ut id ipsum pro adæquato atque omni ex parte sufficiente peccatorum indice religiosè habeamus. Neque enim non idem illud clarissimè docet. Rom. III. 20. *Per legem est agnitio peccati: VII, 7, Concupiscentiam peccatum esse, ex lege scriptâ demum cognoscitur.* Confer cap. V, 13.

Disp. 3 de
Iustif. A.
phor. IV.
S. 33.

Vndè rectè doctissimus Henr. Höpfnerus, *non voluntas creaturæ ait, sed lex creatoris est recti pravique norma, cujus transgressio*

gressio sive inclinatione, errore, perturbatione, affectu, defectu, voluntate, consilio, aut motu quocumq; inordinata commissionis vel omissionis fiat, est peccatum. Qui itaque id nunc agimus, ut peccatorum species ac differentias pro ratione instituti breviter indagemus, ad scripturas & legem creatoris animum in sequentibus unice advortemus.

III. Primùm igitur sacræ scripturarum τῶν θεοπειθει-
των paginae hîc docent, quod omnis humana imperitia infir-
mitas ut Augustinus alicubi loquitur, aliàs ignoraret, nem-
pè per unum hominem peccatum introiisse in mundum, sic ut o-
mnes homines in eo unico peccaverint. Rom. v, 12 & per u-
nam offensam illam, (reatus venerit) in omnes homines ad con-
demnationem, ibidem, v. 18. Quin non reatum tantùm suæ
offensæ in omnes omninò homines, etiam illos qui non pec-
carunt ad similitudinem transgressionis ejus, Rom. ibid. v. 14,
quales sine dubio sunt infantes, transfudisse, sed & poste-
ros statim genuisse secundum similitudinem suam Gen. v, 3.
terrenos scilicet & tales, qualis ipse post lapsum erat terrenus
1 Cor. xv. 48. quorum cogitatio cordis tantùm sit malâ omni die
Gen. vi, 5. cum initio creationis, uti cæteræ res omnes
fuissem valdè boni, Gen. 1, 31; in quorum intellectu non
sit cognitio Dei, nempè qualem ad salutem esse oportebat,
in voluntate nec facultas nec desiderium inquirendi
voluntatem Dei, nec ullus amor boni & justii; omnes, ne
uno excepto condemnationi Dei obnoxios, Rom. iii;
venundatos sub peccatum, captivatos lege peccati in membris
rebellantis, Rom. vii, 14, 23, à quâ sese nullatenus expedi-
re possint, v. 24; quod in habitibus pravis, solo peccandi
exercitio contractis, quantumvis adultis, contingere ta-
men adhuc potest; qui non possint ingredi in regnum cælorum
nisi regenerentur ex aquâ & Spiritu Ioh. iii, 5 filios iræ naturâ,
Eph. ii, 1, 5, cum ira Dei tamen præsupponat peccatum

statim ali-
cynofura,
cati habeat
atio docet,
ritur autem
nte, ex quo
è multi sunt
am vocant
uid veri di-
o lateat sub
cum primis
concreata.
cati coram
normam
ris illa no-
nobis re-
munt le-
lapsum in
nter fortè
tulum vir-
er in diju-
n esse quod
eputet, ex
um erit ut
ativam tri-
ni ex parte
us. Neque
1. 20. Per
peccatum ef-
r cap. v, 13,
voluntas cre-
eius trans-
gressio

Rom. i, 18; quorum *stipendium* non temporalis tantum
moriendi necessitas & calamitates non unius generis Gen.
111, 16, 19, 20. sed illa quoque *mors* sit, quæ vitæ æternæ
opponitur, ipsa etiam utique æterna Rom. vi. ult. Adde
si placet, loca Psal. LI, 7 Iobi XIV, 4, Rom. VIII, 7.

IV. E quibus & similibus pluribus locis, modò sen-
sum ijs non inferre, sed ex ijs potiùs auferre parati simus,
hæc nunc omnia manifestò colligere licet, I. reatum pec-
cati ejus quod primus homo perpetravit, transiisse ad o-
mnes quoque ipsius posteros II. illos ipsos ad damnatio-
nem & æternam mortem luendam teneri. III. trahere
simul à primo parente per generationem & profeminati-
onem intrinsecam quandam depravationem, corruptio-
nem atque labem, nec imaginem illam Dei ad quam pro-
toplastus erat conditus ab ipso, sed in vicem ejus cœcita-
tem intellectus, aversionem voluntatis à bono & conver-
sionem ad malum dias in luminis auras afferre; defectus
omnes tales ac tantos qui per totam vitam excuti neque-
ant, eosque regno cœlorum faciant extorres, nisi aliundè
remedium fiat. Atque hoc horribile malum, ex reatu
æternæ damnationis & profundâ illâ quam diximus cor-
ruptione quæ & ipsa Deo vel maximè exosa est, quasi con-
flatum, Ecclesia ab antiquo *Peccati Originalis* nomine in-
signivit.

Remon-
strant, Præ-
fat. Apol.

Apolog. i
cit. cap. VII
pag. 34.

V. Præter illa autem quæ enumeravimus, hoc quo-
que ex productis scripturis evadit perspicuum, nempè in-
vitâ veritate à nonnullis asseri, quod *Peccatum originis vix*
duobus aut tribus scriptura locis effodi possit, cum tot ut vidi-
mus & multo adhuc plura in promptu sint; falsum autem
prorsus & temerarium esse, quod addunt, *Peccatum origi-*
nale non habendum pro peccato propriè dicto, quod posteros A-
dami odio Dei dignos faciat. Nisi forte nos fallit scriptura,
quæ

quæ tam disertè per unam offensam, reatum in omnes homines
ad condemnationem venisse adseverat Rom. v. 18, II Thessal.
L, 8. Circumspectè admodum Augustana Catholicorum
Protestantium Confessio articulo secundo docet quod
vitium originis verè sit peccatum, damnans & afferens eternam
mortem his, qui non renascuntur per Baptismum & Spiritum
Sanctum; Damnat Pelagianos & alios qui vitium originis negant
esse peccatum &c.

VI. Scilicet Pelagianorum hæresis, cui hodiè tanto
conatu animam reddere quidam acriculi gaudent, tem-
pore Augustini omnium recentissima, exorta est à Pelagio mo-
nacho, quem magistrum Celestius sic secutus est, ut sectatores eo-
rum Celestiani etiam nuncupentur. — Parvulos negarunt secun-
dum Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquæ primæ
nativitate contrahere. Sic enim eos sine ullo peccati Originalis
vinculo asserunt nasci, ut prorsus non sit quod eis secunda nativi-
tate oporteat dimitti; sunt verba ipsius Sancti & magni Au-
gustini, libro de hæresibus, cap. penultimo. Egregia
autem, & cedro prorsus digna sunt quæ circà hoc nego-
tium observavit scriptor Pontificius sed eruditissimus,
Cornelius Iansenius, opere prægrandi cui Augustini titu-
lum fecit, cap. VIII: *Disputationes Pelagianorum adversus O-
riginale peccatum & ejus pœnas, ex Ethnicorum Philosophiâ pro-
manarunt.* Nam illi non solum nihil de peccati ex Parente in-
prolem traductione suspicari sunt, sed etiam ea, quibus Pelagius
errorem suum imponeret, fundamenta præbuerunt. Cum enim
nihil vituperabile esse scirent, nisi quod esset in ejus qui vitupera-
batur potestate, nihil quoque quod inesset à nativitate, vel culpæ
vel pœnæ appellatione dignum arbitrati sunt, ut Aristoteles omni-
um nomine in Ethicorum libris clarè docet. Hoc Pelagius &
Julianus omnesque Pelagiani velut irrefragabile principium posue-
runt ad innocentes parvulos ab omni culpâ supplicioque liberandos.

Hæc

Hæc ita Iansenius ille, quibus ipsa rei veritas omni ex parte suffragatur. Verum enim verò, nisi umbram potius veritatis quam veritatem ipsam Pelagius & complices sectari voluissent, tutius & rectius utique Paulum in tertio cœlo eruditum, quam Aristotelem aliquem è Peripato aut è Stoâ Zenonem hîc audivissent. *Quid enim illi hac de re sapere potuerunt, qui nec sciverunt, nec legerunt illud; per unum hominem peccatum intravit in mundum*, ait perbellè malleus ille Pelagianorum S. Augustinus, libr. IV. contra Iulianum cap. xv. Et eleganter Tertullianus; *Nostra institutio, de porticu est Salomonis*. Non injuriâ itaque Pelagium aliquem aut Mennonem aut Socinum censemus hisce Hieronymi verbis, sed paulisper inflexis, sive compellandum sive objurgandum: *Qui Christianum te esse dicis, gentilium arma depone; Discant illi magis à te peccatum originis confiteri, quàm tu ab illis negare*.

præscript.
adv. hæret.

Epist. 67,
cap. II.

De cons.
cept. virg.
cap. 26.

L. I. de Sacram.
fidei
part. 7.
cap. 31.

VII. Ostendimus paulò ante, nempe §. III accumulatis datâ opera compluribus sacræ Scripturæ oraculis, hominem corruptum & sub irâ Dei constitutum à parentibus suis in lucem prognasci. Quæ testimonia ita comparata esse existimamus, ut ex illis haut difficulter definitio aliqua aut definitionis quoddam instar, quo ipsa ut loquantur quidditas hujus mali exprimat, concinnari possit. Quâ de re tamen veteres ante Augustinum vix invenias laborasse. Augustino verò ipsi aqua hic hæsisse videtur. Septimo itaque demum post Augustinum Seculo docuit Anselmus, *peccatum Originis esse factum per inobedientiam Adami justitiæ debita nuditatem, per quam omnes filij sint iræ; quam comitetur beatitudinis quoque nuditas*. Post eum Hugo de S. Victore peccatum originis dixit esse *viti-um, quod nascendo contrahimus per ignorantiam in mente & concupiscentiam in carne*. Quas definitiones plerique, quasi consen-

consensu quodam postmodum sunt amplexi. Adeo ut ipsa Augustana Confessio nostra à sensu illarum non abeat. Omnium verò plenissimè Excellent. Dn. D. Calixtus Præceptor & *εὐεργετης* noster submissè colendus; *Peccatum Originis est à primo peccato & inobædientia Adami in omnes ejus posteros communi & carnali modo progenitos (ut excludatur Christus & includatur B. Maria) derivata justitia originalis privatio, eos reddens impotentes & inhabiles cognoscere, amare & colere Deum quemadmodum ad salutem est necessarium, & proindè faciens ut de Deo non sciant quæ scire deberent, verba ejus quantumvis revelata in dubium vocent, bona caduca Dei amori præferant & ad ea inordinatè ferantur, atq; adeo excludens à gratia & amicitiâ Dei & à regno cælorum.* Quæ omnia è segmento nostro tertio deduci posse, nemini non de facili apparebit.

VIII. Dicitur in allatis descriptionibus peccatum Originis esse amissionem, carentiam aut privationem justitiæ Originalis. Quod de peccato illo formaliter sumto, & prout subjecto suo seu materiali, cui inest quodque denominat opponitur, est capiendum. Nam materiale ipsum utique aliquid positivum esse concedimus. Si verò ipsum formale, ens positivum sive extrà nihil positum esset, alterutrum sequeretur, aut peccatum illud à Deo, à quo omnia sunt quæcunq; sunt Ioh. 1, 3. esse profectum, aut aliud quoddam præter Deum rerum dari principium. Quorum utrumq; impietatis & absurditatis est manifestissimum. Plura de materiali & formali peccati originalis ante pridem diximus Disputatione in loca nonnulla Epitomes Calixtinæ quæ hic volumus repetita. Hoc loco id monemus, quod materiale peccati originalis juxta ductum Augustini plerique concupiscentiam nominent, quæ videlicet reddat parvulum habilem sive pronum in-

B

ordina-

ordinate concupiscere, & adultum actu ita concupiscen-
tem. Quinimò qui accuratius rem considerant, concu-
piscenciam sumtam in actu primo, sive pro inclinatione
ad concupiscendum malum, non solum appetitui sensiti-
vo, sed intellectui quoque & voluntati adscribunt. Ete-
nim in intellectu hæret pronitas quædam ad errores, in
voluntate ad odium & desperationem, in appetitu ad car-
nalia desideria, quas pravas inclinationes ceu aliquod u-
num aggregatum uno concupiscenciæ nomine nonnulli
insignire amant. Et quoniam defectus quos diximus per-
severanter insunt, & potentias partim ad bene agendum
inhabiles & ineptas reddunt, partim ad perperam agen-
dum disponunt & commovent, indè morbos vocant &
habitualementem à vero & bono aversionem, & ad falsum ac
malum conversionem agnoscunt.

IX. Hisce ita perceptis, non incommodè nunc por-
rò quæri poterit, cum Christiani omnes doceamus & fa-
teamur peccatum Originis tolli per baptismum, quidnam
tum ejus, & in quantum submoveatur? Respondeat pro
nobis ipse Doctor Angelicus Thomas, comment. in Epist.
ad Rom. c. i v. vers. 7; *Peccatum originis remitti dicitur, quan-
do transit reatus superveniente gratiâ (tu intellige gratiam
condonationis) sed remanet actu remanente fomite sive con-
cupiscenciâ, quæ non tollitur totaliter in hac vitâ sed remittitur,
sive remissior redditur ne amplius dominetur; quod Apo-
stolus voce καταργεῖσθαι enervari ut Beza benè reddidit, vo-
luit exprimere. Secundum Thomam itaque qui hic di-
cit quod res est, in baptismo tollitur reatus peccati ne im-
putetur ad mortem; infringitur quoque & reprimitur vis
atque tyrannis concupiscenciæ, ut in posterum Spiritui
sive inclinationibus novis à Spiritu sancto ad omne bo-
num accensis subjiciatur; non tamen prorsus eradicatur,
sed*

sed remanet actu imminuta secundum gradus, quam postea fomitem peccati alij, alij languorem naturæ & fontem tentationum appellant. Atq; hæc est vera doctrina. De illo vero fomite porrò inter nos & Pontificios quaritur, utrum peccati verè & propriè dicti habeat rationem? Nostra sententia est, concupiscentiam tam ante quam post baptismum, ut ut secundum magis & minus sive gradibus variet, ἀνομιον nihilominus esse, adeoque veri nominis peccatum, quod renatis quidem quamdiu non consentiunt non imputetur ad damnationem propter Christum Rom. viii. 1. in infidelibus autem & extra gratiam positis, verè reputetur quod sit, & ceu peccatum ad damnationem imputetur juxta illud Pauli Tit. i. 15. *Infidelibus nihil est purum.* Pontificij autem concupiscentiam nec ex suâ naturâ, nec in ipsis infidelibus peccatum esse contendunt, sed naturalem potius imperfectionem, & negativam quidem non privativam esse disputant. Nos credimus Paulo Rom. vii. 7. in terminis asserenti, *Concupiscentiam se non novisse peccatum esse, nisi lex (revelata) dixisset, non concupisces.* Quod de concupiscentiâ in actu primo & eâ quæ in actu secundo sed involuntaria est, utique fuerit capiendum. Eam enim cui mens consentit sive proæreticam, recta quoque ratio sine lege revelatâ damnat. Ibidem loci concupiscentiam Apostolus vocat *legem in membris suis, rebellantem legi mentis vers. 23,* & propter ipsam se *miserum* profitetur, & lamentatur *peccatum in se habitare.* Vnde ipse quoque Iesuita Becanus Theolog. Scholast. part. 2. tract. 3. quæst. 2. n. 2. concedit tandem verba Pauli *vers. 23.* jamiam adducta, intelligenda esse de concupiscentiâ quæ incitet ad peccatum, & sic potius *discessio à lege* sit quam lex. Nec nobis officit, quod S. Augustinus ita de concupiscentiâ quæ in renatis & baptizatis adhuc residua est, passim loquitur, ut

tam aliquando videatur negare peccatum esse. Agnoscit enim eam peccatum, quoties eam considerat ut rationi renatae & legi mentis adversantem (quod ipsam eam peccatum esse facit) in renatis adhuc perseverare; negat esse peccatum, quando considerat per Dei gratiam & Christi meritum à reatu in baptismo esse absolutam. Quin imò tractatu III. in Iohannem, agens de discrimine peccati regnantis & non regnantis, *concupiscentiam* nominat peccatum, quod uti mox subjungit, *Deus odit, & curando agit ut consumatur.* Plura de hoc argumento legi possunt apud Doctissimum Henr. Höpfnerum Disput. I II. de Iustificat. Aphor. III.

X. Satis nobis videtur *ὅτι τῆς ἀμαρτίας τῆς γενεῆς* ut Græci Patres quandoque appellant, verborum fecisse. Neque enim nunc quidem institutum nostrum est, ad illam Augustino à Pelagianis motâ de peccati hujus unâ cum anima nostrâ propagationis modo quæstionē, quam *Veteres in hac vita insolubilem fassos esse quæstionem* dicit Gregorius magnus, descendere. In medio sunt doctissimorum hominum, utinam non scævæ aliquando, de istâc materiâ disceptationes. Quæstionem ipsam fundamentali de peccato originis doctrinæ annatam, & ad salutem cognitu necessariam non esse, ipse Augustinus agnovit. *Etiâ hinc* ait, de origine animæ locutus lib. II. de peccat. meritis cap. ult. *divinorum eloquiorum clarissima autoritas esset, si homo illud sine dispendio promissæ salutis ignorare non posset.* Nos itaque alijs opiniones suas sine indignatione relinquimus. Nolumus tamen diffiteri, sententiam quam Exercitat. de Peccat. Orig. ante triennium circiter proposuit Dn. D. Calixtus noster *ὁ πανάριστος*, sese nobis præ alijs probabilitate suâ commendare.

XI. Essent quoque aliorum incommodæ aut absurdæ quæ-

dæ quandoq; circa gravissimum hoc Christianæ fidei caput
sententiæ prolixius discutiendæ, cæterum nec vacat jam
nec lubet ad vivum omnia resecare. Sufficiat breviter
quicquid harum est perstrinxisse, quas facili negotio ca-
vebit, qui ea quæ superius commentati sumus, animo
probè impresserit. Cum Pelagianis itaque hodiè faciunt,
Anabaptistarum πολυποίκιλη turba, segrege Sociniani,
eorumque proxenetæ Arminiani. Deliravit etiam haut
leviter Zvvinglius, qui morbum saltem aliquem hæredi-
tarium qualis balbuties aut calculus esse soleant, hoc
peccatum esse censuit, quod damnationis quoque pœnam
de sese non possit inferre. Inter Pontificios Albertus Pi-
ghius & Ambrosius Catharinus peccatum hoc videntur
in solo reatu & imputatione delicti Adamitici collocare,
quâ ratione posteris Adami nihil intrinsicæ corruptionis
fuisse adventurum. Quibus autoribus ipsi eorum grega-
les eo nomine barbam vellicant, & stylo ac acu punctim
cæsimque eos invadunt. Prorsus verò insulse Flacius, vir
alioqui sua laude non defraudandus, & maximè qui ei co-
mites iverunt, peccatum originis statuerunt ipsam homi-
nis corrupti substantiam esse atque naturam. Quos vel
unicum illud Apostoli Rom. VII. 17; *Non ego sed peccatum
in me habitans*; ad meliorem mentem revocare potuisset,
ubi peccatum à substantiâ hominis ipsâ tam clarè discer-
nitur, ut non possit magis. Eorum nihilominus unus non
ignobilis, M. Antonius Ottonis ausus est in publicum pro-
trudere librum cum hæc inscriptione; Bericht wieder das
faule stinckende Scheidewasser der Accidenker / die verderbte
Nathur von der Erbsünde zu scheiden. Cæterum hunc er-
rorem è finibus Ecclesiarum nostrarum gravissimè pro-
scriptum, & quàm ingens absurditatum syrma post se tra-
hat simul ostensum reperiet qui volet in Corpore nostro

Iulio, & ipsa Concordiæ formulâ. Tandem notamus frustra esse Pontificios, qui ἀπεργαφῆς B. Mariæ τῆς ἁγιόχω adscribere audent quod sine peccato originali in hunc mundum venerit. Universale enim est illud Pauli Rom. v. 12, *in Adamo omnes peccarunt*. Nec quenquam exceptum alibi legimus nisi unicum Christum, qui separatus fuit à peccatoribus Hebr. iv, 15, vii. 26, neque communi & carnali modo, sed inumbrante sanctissimam matrem Spiritu S. est conceptus Luc. i. 35. Vndè nec tam mors in eum transit, quàm voluntariè ab eo admessa ac suscepta est. Iohan. x. 18. Tantùm hac vice de peccato originali.

XII. Cum autem non possit *arbor mala bonos fructus facere* Matth. vi 1. 18. fit ut homines isto malo infecti, actualia quoque peccata subindè plurima committant. Vbi statim aliquis interrogabit, quid peccatum actuale vocetur? Nos dixerimus esse *malum actionis exercita vel omissa*, contrà quàm legi divinæ conveniat. Alij paulò prolixius sed sensu eodem; peccatum actuale est omnis actio aut omissio, interna vel externa, theoretica vel practica non conformis regulæ divini verbi. Dicitur, omnis actio vel omissio. Neque enim solum legem transgreditur qui dicit aut facit quippiam v. gr. quod illâ prohibitum est, sed etiam qui id dicere aut facere negligit quod ea imperatum est, juxta illud Iacobi iv. ult; *qui noverit rectè facere nec facit, is peccato tenetur*. Vndè etiam peccatum actuale communissimè in commissionis & omissionis peccatum distinguitur. Imò fit ut peccatū commissionis aliquando sit causa peccati omissionis, quomodo ambitio erat causa non profitendi Christum Ioh. xii. 42. 43. Porrò quando peccatū actuale diximus esse actionem vel omissionem &c. intellectam volumus tam involuntariam quàm voluntariam. De voluntarijs vix est dubium; de involuntarijs autem vide-

deca;

videatur S. Paulus Rom. VII, a v. 14 usq; ad finem. Sed operæ pretium est alias nonnullas actualis peccati divisiones illustrare. Celebris est divisio sumpta à causâ efficiente, in ea quæ fiunt, ex ignorantia, metu, affectu, & malitiâ. Quæ omnium facilimè intelliget qui nobilissimam illam de principijs actionum humanarum doctrinam probè perdidicerit. Eruditissimè autem explicata sunt ab Excellentissimo Dno. D. Calixto part. I. Epit. Theolog. Moralis. Certè quantumvis aliquando urgente metu malum facias, poteris nihilominus gravissimè peccare, ut patet ex Matth. x. 33. Similiter peccatum ex ignorantia profectum damnationem de sese promeretur. Patet hoc ex Matth. xxv. 42. seqq; *Ite maledicti in ignem æternum* Quorum peccatum, omissionem ignorantia accepto ferendam fuisse, manifestum reddit eorum exceptio; *Domine quando te vidimus esurientem &c.* Ingens autem discrimen inter peccata ignorantia & ex malitiâ profecta esse, uti per se constat, ita evidentissimum est è verbis Salvatoris Luc. xii. 47, 48. *Ille autem servus qui novit voluntatem Domini sui — nec fecit — cederur multis plagis; qui autem non novit voluntatem & fecit digna plagis, cædetur paucis.*

XIII. Nullatenus autem prætereunda nobis distinctio peccatorum, petita ex eventu, quo aliud veniale, mortale aliud à Doctoribus appellatur. Quam distinctionem, si rectè explicetur, sine causa fastidiunt quidam ex Reformatis. Equidem omne peccatum in se, quia legem Dei violat, Deum quoque offendit, & privationem gratiæ, iram Dei ac mortem spiritualem idcirco meretur. Deut. xxvii. 26. Matth. v. 19. Iacob. ii. 10. Nihilominus ea vis est pacti Evangelici, ut si quis verâ fide Christo adhærens, in virtute gratiæ Spiritus sancti peccata proæretica

ica vitet, illi Deus ex misericordiâ propter jugem Christi,
in cœlis intercessionem, ea qua humana fragilitati parva qui-
dem sed crebra tamen subrepunt ut Augustinus Epist. 108 lo-
quitur, non reputet ad damnationem: Nulla enim est a-
ctualis condemnatio ijs qui sunt in Christo Iesu, qui nonambu-
lant secundum carnem, sed secundum Spiritum Rom. VIII. 1.
Psalm. xxxvii. 24. Vndè etiam discrimen peccatorum
mortalium & venialium non desumitur à naturâ peccati
ipsius, sed à certo subjecto, quale sunt renati & in statu
gratiæ positi, quorum Deus miseretur ceu pater filiorum suo-
rum miseretur Psalm cii. 3, nec in omnibus secundum ri-
gorem cum illis agit. Perspectum id habuit Iohannes
Gerson Doctor suo seculo habitus Christianissimus, qui
opusculo de vitâ Spirituali animæ, corollarioprime ita
docet: Nulla offensa Dei est venialis de sese, nisi tantummodo
per respectum ad divinam misericordiam, qua non vult de facto
quamlibet offensam imputare ad mortem, quum illud possit justis-
simè. Et ita concluditur, quod peccatum mortale & veniale in-
esse tali non distinguantur intrinsecè & essentialiter, sed solum
per respectum ad divinam gratiam, qua peccatum istud imputat
ad pœnam mortis & aliud non &c. Interim nihilominus ma-
net verum, peccatum aliud alio gravius esse, & quamvis ex
suâ naturâ omnia mereantur æternam damnationem, u-
num tamen præ altero plures pœnarum gradus reportâ-
turum. Benè Guilielmus Estius, celebris partis Pontificiæ
Doctor Annotat. ad locū Matthæi v. 22, Christum, ait, constitu-
ere gradus & incrementa pœnarum, sed omnia tamen mereri æter-
nam mortem. Et ad eundem locum Maldonatus; Christus
& eum qui irascitur, & eum qui fratrem suum levem, & eum
qui stultum appellat, eadem inferni pœnâ, non eadem pœna gra-
vitate dignum docet.

XIV. Ast Pontificij peccata quædam ex suâ naturâ
venia-

venialia esse contendunt, quæ Deus per justitiam suam æternam morte punire nequeat. Unde porrò venialia alia dicunt esse ex suo genere, ut verbum otiosum, alia ex imperfectione operis, cujusmodi sunt partim illa, quæ fiunt ex subreptione, ut subiti & inconsiderati motus concupiscentiæ, superbiæ, iræ, alia ex parte materiæ, ut furtum unius obuli, quod neminem notabiliter lædit. Quin nequid liberalitatis in sese desiderari patiantur, audent nonnulli in hunc numerum sequentia quoque conjicere: non benè sanctificare sabbatum, vindictam ex passione animi, convicium ex irâ etsi cum deliberatione injectum, desiderium habendi conjugem alienam sub phantasiâ propriæ, obsceniloquium, scurrilitatem, falsum juramentum non deliberato judicio commissum, & alia quæ atro carbone in letiferorum criminum catalogo dudum consignavit Apostolus, ut paulò post audiemus. Nos verò numero præcedente peccatum omne & legem transgredi, & æternam maledictionem incurrere cum scripturis diximus. Neque ex rei parvitate & materiâ offensa debet æstimari, sed ex magnitudine legislatoris, vetantis offensionem sui tam in parvis quàm in magnis. Nam si hoc Pontificiorum placitum obtineret, quomodo Adam ob esum unius pomi, rei tam exiguæ, ex quâ nihil adeò detrimenti capiebat dominus totius universi, & sibi & posteris æternas temporalesque miseras potuisset attrahere? Ratiunculas quibus pugnare solent Papistæ pro peccatis nonnullis ex suâ naturâ puniri indignis, vix titivilitio emittes omnes. Dissolvit autem diligenter, D. Meisnerus in Anthropologiâ quæ hîc videri meretur.

XV. Posito tamen eo quod nos posuimus, nempe quædam peccata ex misericordiâ Dei in renatis fieri venialia, haut injuria aliquis hîc quærat, circa quænam, &

C

quando

Quando renatus veniale tantum peccatum committere sit
censendus? Quam questionem sicut ad praxin cognitu
necessariam esse per sese patet, ita haut facile quispiam
tamen definierit. In genere dicere possumus, peccatum
veniale dici, quando renatus peccat, sed non contra con-
scientiam, sive non ex proposito nec deliberato animo,
sed per inadvertentiam ac citra plenum consensum & ap-
probationem voluntatis, ut si qua dubitatio vel motus
pravus suboritur in animo, homo tamen ei non assentia-
tur, vel re ipsa non perficiat ad quod impellitur. Nec di-
splicet nobis axioma Dn. D. Hulsemanni, viri clarissimi;
*Ubiq; tanta sollicitudo ad cavenda peccata seu animi vulnera
non adhibetur, quantam quisq; per naturalem prudentiam adhi-
bere solet ad vitanda corporis vulnera vel quamcunq; rem noxi-
am, fugiendo vel locum, vel personam, vel tempus, vel occasio-
nem aliam qua ordinariè & facilimè solet lædi, ibi non esse pec-
catum veniale. Addit exempla; v. gr. quando quis occasio-
nem ebrietatis non declinat, qua occasione videt per naturalem
prudentiam sese ad homicidium, ad fornicationem induci solere,
hic & nunc induci posse: vel si quis ejusmodi arma inconsulto &
sine causa tractet quorum imprudenti usu hic & nunc proclive
esset aliquem interfici, tametsi internecio involuntaria fuerit,
quia tamen necans humanam prudentiam videre potuit, facile posse
aut solere etiam hic & nunc ex illa inofficiosa & non necessariam
armorum tractatione mortale peccatum sequi non fugiendo
occasionem illam, peccatum consequens mortale effecit, quod tale
futurum non fuisset, si nullam humanam prudentiam potuisset decli-
nari.*

XVI. Mortalia peccata sive mortem animæ æternam
à quocunq; perpetrentur illicò afferentia quænam sint,
omnium tutissimè nos docebit S. Paulus Gal. v. 19. seqq.
*Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia,
obscenitas, impu-*

impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, amulationes, ira, dissensiones, hereses, invidia, homicidia, ebrietates, commestationes & similia, quae praedico vobis sicut & praedixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. 1 Cor. vi, 9, Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Confer Ephes. v. 3. 4. 5; Coloss. iii, 5. 8. 9. Dicit fortè aliquis; Inter coetera memorantur etiam ab Apostolo ira: num itaque quicumque irascitur, statim peccatum mortale committit, & gratia Dei excidit? Respondemus, hoc quod de ira dicit Apostolus, non accipiendum de quovis motu irae obrepente & indeliberato, sed de irâ cui plenus consensus accedat, & cui dominium permittatur. Asseverat enim Apostolus eos qui talia agunt, regni Dei non fore haeredes. Iam verò motibus qui occupant hominem priusquam advertat & consentiat, agitur ille potius quàm quod agat ut homo. Qui itaque talia dira quae Apostolus commemorat, agunt, in iis regnat peccatum, & concupiscentia carnis perficitur Gal. v. 16. iidem etiam dum ista agunt excutiunt gratiam Dei, Spiritum S. & fidem, utpote ab in habitatione illa speciali Spiritus S. unicè pendentem, nec possunt ingredi regnum coelorum.

XVII. Neque verò hic audimus quod libro de Satisfactione cap. viii scribere non dubitavit Socini infausta proles Valentinus Smalcus. *Quod Paulus dicit, quod adulteri, homicidae, non sint consecuturi regnum Dei, id tantum de his intelligendum esse res ipsa loquitur, qui in peccatorum istorum sive unius sive multorum habitu haerent, vel ut Paulus loquitur, qui talia faciunt. Facere autem is peccatum dicitur, qui peccati habet consuetudinem. Opponemus novæ huic insaniae cruditam responsionem τὸ μαχαίτης Dn. D. Nicolai Hun-*

Pag. 239
Exam. error, Photia

de statu
hom. prim.
secund.
scilicet. II cap.
III. §. 97.

nij, viri eximij. Si satis est dixisse sine probationibus, dicimus nos, intelligi simul & actus & habitus; alius quidam, forsan delirius, referet ad actus non ad habitus. — Quaedam vocabula (in sententijs Paulinis) per se notant actus; cogitationes mala sunt actus, homicidia sunt actus, & sic de ceteris; sive igitur consulas Scripturam, sive communem loquendi usum, peccatorum singularem actus indicari certum est. Quid enim est fornicarius? quid adulter? quid fur? &c. an is tantum, qui in hisce peccatis voluntatur quotidie, an verò qui semel illa committit? judicent omnes qui vel linguas callent, vel scripturas legerunt unquam, an non tituli isti ignominiosi & illis competant, qui uno delicto sese polluerunt. Cetera non addimus. Atque hæc quidem circa distinctionem peccati in mortale & veniale dixisse nunc sufficiat.

XVIII. Superest considerare rationem ejus peccati quod peccatum in Spiritum sanctum, & κατ' ἐξοχήν quidem tale vocat ipse Servator Matth. xii, 31. Dico vobis, omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, blasphemia verò in Spiritum non remittetur hominibus. Et quisquis locutus fuerit adversus filium hominis, remittetur ei, quisquis autem locutus fuerit adversus Spiritum Sanctum, non remittetur ei neq; in hoc seculo neq; in futuro, seu ut Marc. iii, 29 id exprimitur, non habebit remissionem in æternum. Hoc verò peccatum cum Excell^{mo}

Epit. pag.
131.

Domino D. Calixto censemus esse inficiationem cognita veritatis, ex malitioso proposito, cum oblectatione & voluntate perseverandi. Certe tale propositum perseverandi, imò actua-lem perseverantiam videre est in Phariseis, non pro sese solum, sed etiam pro filiis suis inimiciã adversus Christum profitentibus Matth. xxvii, 25. & experienciã teste etiam continuantibus. Porro hoc ipsum peccatum cum interminabilem sui continuationem, atque adeò finalem impenitentiam includat, remissibilitatem ut sic dicamus,

suã

suâ spontè etiam excludet, atque ita ut ait Servator, nunquam remittetur.

XIX. Tandem de caussis peccatorum etiam non nihil adjiciemus. Et Originalis peccati causa quænam sit, dubitare amplius non licet, in memoriam revocantibus quæ superius dicta sunt. Sicuti autem peccati Originalis causa est Adamus, & uxor quoque ac serpens qui eum induxerunt ad transgressionem divini mandati, ita nunc actualium peccatorum causa est congenita naturæ pravitas & uniuscujusque propria voluntas. Iacob. 1, 13. *Vnusquisque tentatur dum à propriâ cupiditate abstrahitur & inescatur; deinde cupiditas postquam concepit, parit peccatum.* Matth. VII, 17. *Putris arbor facit fructus putres — non potest arbor mala fructus bonos ferre.* Porro ex voluntate perversâ fieri solet libido, & dum servitur libidini fieri solet consuetudo, & dum consuetudini non resistitur fieri solet necessitas, ait erudite Augustinus. *Accedunt hisce, Dæmonum astus & suggestiones* Ioh. VIII, 44; *prava peccantium consortia, consilia & exempla.* Atque hæ sunt veræ ac genuinæ peccatorum causæ. Libr. 2. c. 5. cap. 5.

XX. Impium verò prorsus & blasphemum est vel in animum saltem admittere, quod peccata fiant Deo vel impellente, vel jubente, vel approbante, vel decernente; quod Deus excitet, impellat, moveat, regat, imò creet ad peccata, quod reprobis insiciat peccandi necessitatem; quæ Calvinus, Beza, Zanchij & aliorum invenias *Βαπτισμα*. Nullatenus enim Deus efficit peccatum propriè & per se, sive physicè movendo voluntatem eique inspirando pravos motus, sive moraliter imperando, luadendo, alliciendo approbando. *Sciunt & credunt Reformati*, ait ipse Godefredus Hotton, quantumvis Calvinus sui plenus, *eam doctrinam quâ Deus docetur autor peccati, non solum in sese longè* de Christ. Concord. cap. VIII.

falsissimam esse, sed & aliquid contradictionis habere. Vt enim contradictio esset aliqua, si quis affirmaret lucem gignere tenebras, sic contrarietas propior contradictioni, si quis Deum boni fontem, affirmaret peccata producere. Hæc ita rectè Hotton, utinam leridò etiam & ex imâ animi mente! Scilicet non luminì tantùm naturæ & rectæ rationi repugnat sententia aut delirium potiùs, quod Deus sit causa peccatorum, sed apertissimis quoque Scripturæ pronuntiatis qualia hîc subiiciemus. Deuter. xxxii, 4. *Deus veritas, & non est iniquitas, justus & rectus est.* Ps. v, 5: *Non Deus volens impietatem tu es.* Hab. i. v. 13. *Mundus es oculis & aspicere malum non potes.* Zach. vii, 7: *Malum proximi ne cogitetis in cordibus vestris, & juramentum mendax ne diligatis, omnia enim ista sunt quæ odi, ait Iehovah.* I. Ioh. ii, 16, *Omne quod est in mundo, cupiditas carnis & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre sed ex mundo est.* Hæc ita tam disertè scriptura.

XXI. Nihilominus non negamus, ipsa quoque peccata ad providentiam divinam pertinere, non quidem ceu effectus, id enim jam removimus, sed sub ratione nudi objecti aut materiæ circâ quam ipsa certis modis versetur. Primò enim permittit peccata, quæ per absolutam suam potentiam prohibere posset. Hoc modo satanam paratum de sese ad divexandum S. Iobum, permisit pro suo beneplacito agere; & Spiritum mendacij dedit in ore Prophetarum Achabi i Reg. 22, 23. Secundò, subtrahit gratiam præfractis peccatoribus (quod tamen non facit nisi in pœnam præcedentium contumacium delictorum) quâ subtractâ, illi non possunt non porrò cespitare. Ps. lxxxii, 12, 13. *Non paruit populus mens voci meæ, noluit obtemperare, permisi igitur eos duritiei cordis ipsorum, & ambulabunt in consiliis suis.* Actor. xiv, 5. *Deus sivit gentes incedere viis suis.* Hoc modo Deus induravit Pharaonem, non quidem impertiendo ma-

do malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quan-
quam illa induratio Pharaonis aliter quoque, & fortè fa-
cilius explicari potest. Hoc eodem modo dicitur Deus *er-
rare facere & indurare* Esai, xxxvi, 17. Oportuna sunt quæ
hic legantur verba Petri à Sancto Ioseph; *Etsi Deus aliqui-
bus non præbet auxilium, quod si præberet non peccarent, hoc to-
tum facit secundum ordinem divinae suæ sapientiae & iustitiæ;*
Vnde non imputatur ei sicut causa peccati quod alius peccet; sicut
gubernator non dicitur causa submersionis navis ex hoc quod non
gubernat navem, nisi quando subtrahit gubernationem potens
ET DEBENS gubernare. Tertio, differt Deus aliquando
pœnam peccatorum, idque fine optimo, ut scilicet im-
pios ad pœnitentiam ducat Rom. 11, 4; quam dilationem
verò plurimi in occasionem peccandi convertunt. *Quar-
to*, illa quæ impij agunt consilio pravo, Deus permittit
consilio ut ita dicamus & eventu bono. Ita Iudæi Chri-
stum interemerunt, idque permisit Deus, & cum ab æter-
no præcognovisset Iudæos ad interimendum Christum
promptos fore, decrevit hoc permittere ut per ipsum ab
æternâ morte non modo qui morti addixerant sed reliqui
quoque mortales redimerentur. Huc pertinet malitia
filiorum Iacobi adversus fratrem suum Iosephum Gen.
xlv, 8, & incestus Absolonis, memoratus 11. Sam. xii, 11.
Quinto; permittit fieri delictum quod minus sive levius
est, & præcludit viam ad gravius idque non permittit fieri.
Inde dicit David, *Dominum præcepisse Semei ut malediceret*
sibi, 11 Sam. xvi, 10; cum tamen præcepisset Dominus
Exod. xxii, 28; *Principi populi non maledicere*. Nempè
dominum præcipere nihil aliud est quàm dominum per-
mittere ut maledicat, & quidem ita permittere, ne inferat
gravius mali genus, qui aliàs ad obtruncandum Davidem
paratus

Theol. mō-
ral. l. 2 de
peccat. cap.
viii, initio.

paratus quoque erāt. Vbi non possumus quin moneā-
 mus, quod in specie locum hunc II. Sam. xvi, 10 attinet,
 aliam eamque facilimam ejus explicationem in mundo
 esse. Audiamus paulisper Cornelium à Lapide, Præfat.
 in Pentateuchum de eo differentem. *Quid hinc agas, si do-
 mī non sis — si fontes ipsos sæpè non consulas?* Hoc enim ne-
 cessarium esse docet S. Augustinus. Sanè qui nescit quid sibi ve-
 lit Hebraicum צור (quanquam id verbi l. c. non legitur,
 sed צמח quod quandoque idem sonat) Calvinī manus
 non effugiet. Qui autem Hebraismum novit, scilicet צור signi-
 ficare ordinare, providere disponere, omnemque Dei provi-
 dentiam tam positivam quam negativam & permissivam,
 telum hoc quasi araneæ telam difflabit. Hæc ille Cornelius.
 Atque ita nunc patebit quomodo Deus O. M. circa pec-
 cata quæ nec efficit nec approbat, occupetur, nempe re-
 spectu permissionis, justæ desertionis, dilationis poena-
 rum, directionis in bonum finem & inhibiti majoris mali.
 Claudimus verbis S. Augustini: *Deus Omnipotens cum
 summè bonus sit, nullo modo sineret mali aliquid esse in operi-
 bus suis, nisi usq; adeò esset Omnipotens & bonus,
 ut bene faceret etiam de malo.*

Inchirid.
 ad Laurent
 cap. xi;

F I N I S.

99 A 6986

ULB Halle 3
002 826 542

R

Sh

VJ 17

Rehov

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8

B.I.G.

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

Farbkarte #13

29.

IO THEOLOGICA
DE
ATO EIVS
FFERENTIIS
VE CAVSSIS,
QVAM
EO OPT. MAXIMO
PRAESIDIO
RDI TITII
D. ET PROF. PV-
ORDINARIJ,
die VII. April.
RI ACADEMIA IVLIA
ndam proponit.
OTTO HEISIUS
nnoveranus.

MESTADI,
INGI MULLERI.

IO C LII.

*Admodum Reverendo, Amplissimo atq;
rissimo viro Dno Aebadio Mylio Sup-
endenti Alstedensi meritisimo
utori et Patrono suo magno*